

Els jueus de l'Eivissa medieval

per Joan Piña Torres

Els jueus varen ser sempre un col·lectiu marginat a les societats cristianes medievals, un més entre molts d'altres que hi havia. Però aquests tenien la particularitat de poder ser regits com a col·lectius mitjançant uns privilegis i estatuts especials. Els privilegis eren, paradoxalment, l'instrument de la seva marginació, pel control que implicaven, ja que se'ls aplicava una fiscalitat especial. Això els situava, per tant, en una posició delicada entre la conservació dels seus privilegis i les necessitats d'ingressos extraordinaris que tenien sempre els monarques. Per si això encara era poc, viure com a minoria social mantenint una religió sovint vilipendiada els obligava a una contínua defensa de la seva pròpia existència.

La seva presència a l'illa d'Eivissa, prou documentada històricament, no va deixar cap petjada més que algun topònim urbà, com el carrer dels Jueus. Però fins i tot aquest va desaparèixer cap al segle XVIII. En canvi, en altres llocs com Palma, varen deixar un record ben perdurable fins i tot en la memòria col·lectiva, en una exclusió secular prou coneguda i estudiada. A Eivissa la magra documentació illenca del segle XIV, com en molts altres aspectes, resulta ben poc esclaridora per saber qui i quants eren aquells jueus que donaren nom a un carrer de la vila, ni com estaven organitzats ni quin era el seu perfil professional. L'escassetat de referències porta a pensar, en la línia de Bartomeu Escandell, que els jueus d'Eivissa eren pocs (Escandell II 1995: 232-234).

Actual confluència dels carrers del Sol i de la Pelleteria, a l'antic Call de Ciutat de Mallorca.

Un article de Joan Marí Cardona (Marí 1995) era l'aportació més important realitzada en aquest sentit. La concisió a què ens tenia acostumats l'autor se cenyia a les referències documentals, algunes elles indirectes o casuals, i marcava una clara frontera entre el que sabíem i el que no podíem saber. Això el portà, un cop exposada la documentació, a preguntar-se si hi hagué gaires jueus, a Eivissa, o si formaven alguna comunitat que pogués patir les persecucions habituals de l'època medieval.

Publicacions posteriors ens aporten més informació, com per exemple el llibre de Jorge Maíz Chacón, *Los judíos baleares en la baja edad media*, on extreu molta documentació, principalment de l'Arxiu del

Regne de Mallorca. Així, sabem que cap a l'any 1250 la jueva Suceyt, dona de Lahuda ben Abran, d'Eivissa, rep una olla de coure d'un cristià en concepte de pagament d'un deute (Maíz 2010: 67). Les preguntes que sorgeixen són inevitables i algunes impossibles de respondre en aquest article: vivien aquests jueus a Eivissa abans de la conquesta cristiana? Quants eren? Com s'organitzaven? Quines ocupacions tenien? De la seva implantació, emperò, no n'hi ha dubtes, ja que al llibre del Mostassaf d'Eivissa, transcrit per Antoni Ferrer Abárzuza, es donen instruccions sobre el sacrifici d'animals per als jueus (Ferrer 2002: 253). Sobre els seus oficis, tan sols tenim referència de l'any 1387 d'un tal Vivo Blanco, jueu d'Eivissa, que va

Escena amb jueus procedent del Códex Manesse (biblioteca de la Universitat de Heidelberg).

sol·licitar permís per exercir com a corredor de coll fora del call (Maíz 2010: 70) i Joan Marí documenta en Mardosai, que sembla que era mercader (Marí 1995: 53).

De les preguntes que queden obertes, hi ha un aspecte en el qual pretenem incidir, en la mesura del possible, a partir de les publicacions fetes fins ara, i d'algun document inèdit: quina era la realitat jurídica dels jueus d'Eivissa abans dels assalts del segle XIV. És a dir, si formaven alguna comunitat reconeguda i normativitzada formant una aljama, o si era una població tan escassa que no s'unia en cap denominació col·lectiva més enllà de la seva religió. Per dimensionar la petita comunitat d'Eivissa, resultarà molt útil la comparació i relació d'aquesta petita comunitat amb la dels jueus de Mallorca i també amb la de Menorca.

Aquesta qüestió podria semblar innecessària, ja que podria existir la temptació de relacionar inevitablement una comunitat de jueus en una ciutat cristiana medieval amb els termes *call* o *aljama*. El primer cas, el call, fa referència a un barri o sector diferenciats. Tan sols el record del carrer dels Jueus a Dalt Vila, desaparegut fa molt de temps, pot ser un indicatiu de l'existència d'aquest call (que només és esmentat amb aquest nom al document del llibre de Maíz Chacón al qual s'ha fet referència un poc més amunt). Però com conclouia Joan Marí dissertant

sobre el carrer, un o pocs jueus eren suficients per donar nom a la via. De fet, els jueus no tenien per què estar confinats en un carrer, i algun sembla que vivia en una alqueria del quartó del Rei. Les excavacions als inicis del segle XXI varen permetre donar a conèixer el carrer, a l'enfront de la capella de sant Ciríac, però sense trobar dades que justificassin el topònim. Avui, el que queda del carrer davall d'uns edificis roman amb la seva entrada descoberta, però protegit amb una reixa i amb el record recuperat del seu nom.

Per l'altre costat, el terme aljama és més problemàtic, atès que es refereix a una realitat jurídica, a una comunitat reconeguda mitjançant un privilegi reial que li concedia una mena d'estatut de municipi dins els límits dels murs de les ciutats. En conseqüència se la dotava d'una autonomia política limitada, amb jurats, clavaris i altres càrrecs. Cal incidir que aquesta autonomia, lluny de donar als jueus més llibertat, significava que estaven controlats, sobretot fiscalment, amb el resultat que havien de tributar al rei com a grup per mantenir els seus privilegis.

L'intent d'unió de les tres comunitats de les Illes

Els jueus de Mallorca, per exemple i com és sabut, formaven una poderosa aljama des de 1249, quan es constituïren en el que avui en

diríem una persona jurídica. A tota l'illa comptaven uns dos mil jueus, repartits per Ciutat de Mallorca, Inca, i altres poblacions. Formaven un grup importantíssim econòmicament, tant per al teixit de l'illa com per a les finances reials, ja que també tenien obligacions fiscals com a comunitat. De fet, l'any 1254 rebren un privilegi segons el qual no estaven obligats a contribuir més que per ells mateixos, i mai conjuntament amb els jueus de Catalunya, Aragó o qualsevol altre lloc. Això convertia els jueus de l'aljama de Mallorca en un ens fiscal propi. Aquest seria un cas prototípic de gran comunitat jueva el segle XIV a Europa.

A Menorca els jueus sembla que formaven algun tipus de comunitat petita a Maó, Alaior i, sobretot, Ciutadella. És possible traçar algun tipus de paral·lelisme entre la comunitat menorquina i l'eivissenca pel que fa a pes demogràfic o situació jurídica i fiscal? És cabdal que l'any 1319 el rei Sanç va voler equiparar els jueus de Menorca i els d'Eivissa amb els de Mallorca (Pons II 1984: 247) per tal de poder cobrar una talla conjunta amb l'aljama de Mallorca. Així serien considerats fiscalment igual que els jueus mallorquins, però també jurídicament, incloent-hi els seus privilegis. Aquests privilegis eren un conjunt molt ambiciós que abraçava aquells que el rei Sanç havia donat a l'aljama de Mallorca l'any 1315. S'hi contemplaven capitols comercials com, per exemple, que cap patró de nau o lleny es negués a portar mercaderies de jueus amb punt de partida o arribada a Mallorca. Però també n'incloïa altres per evitar ser humiliats per la seva religió, com que un jueu condemnat no pogués convertir-se al cristianisme sense presència dels secretaris de l'aljama, i per tant, que confirmessin que era una conversió sincera, o que, si eren condemnats a morir penjats, que ho fossin pel coll com els cristians, i no pels peus, ja que així es tardaven dos o tres dies a morir (Pons II 1984: 238).

Ara bé, alguna cosa no va acabar d'anar bé, ja que anys més tard els

jueus de Menorca es troben assimilats en privilegis als de Mallorca, però no així els d'Eivissa. Álvaro Santamaría no pot afirmar que els jueus de Menorca i d'Eivissa estiguessin integrats als de Mallorca: «es posible que los judíos de Menorca y de Ibiza estuvieran inscritos a efectos administrativos en la judería de la ciudad de Mallorca, de la que dependían» (Santamaría 1980: 197-198). Però del 1338 i del 1339, coneixem dues talles en les quals varen participar només els jueus de Mallorca i de Menorca (Rosselló & Murillo 1990: 61-62). Amb la talla de 1338, sabem que els jueus de Menorca varen pagar 41 lliures. I amb el document de 1339 es pot veure una nòmina de 17 jueus menorquins, segurament amb les seves famílies corresponents, que paguen 36 lliures i 16 sous (15 lliures d'aquest total eren d'un sol contribuent, que així carregava amb prop de la meitat del total). Aquest document parla d'una contribució de 1.000 florins que havien de fer els jueus de l'aljama de Mallorca, en la qual participaven els de Menorca, sense esmentar els d'Eivissa. A més, un llistat de jueus deutors de l'any 1339 inclou jueus de Menorca i Mallorca (en aquesta illa, a Ciutat de Mallorca, Inca, Sineu, Felanitx i Montuïri) i cap a Eivissa (Riera & Rosselló 1989: 87). Resulta encara més aclaridor que l'any 1377 el rei Pere es referís a «l'Aljama de Menorca, que és cos de l'Aljama de Mallorques» (Rosselló & Murillo 1990: 55), expressió que mai no és trobada per a Eivissa. És prou clar que els jueus d'Eivissa es trobaven al marge dels de les altres illes...

Què va passar perquè el decret del rei Sanç de 1319 no hagués tingut èxit per integrar els jueus d'Eivissa amb els de Mallorca i Menorca? A falta de més dades, la hipòtesi seria que, essent el regnat de Sanç de Mallorca conflictiu amb l'arquebisbe de Tarragona, aquest hagués vetat la integració dels jueus d'Eivissa. El rei de Mallorca, senyor d'un quartó d'Eivissa, era feudatari de l'arquebisbe, senyor d'Eivissa, i per tant el rei havia de jurar lleialtat a l'arquebisbe. Aquest

Antic traçat del carrer dels Jueus des del carrer de Joan Roman fins al carrer de Sant Ciriàc.
© Col·laboradors de OpenStreetMap amb el traçat de Martín & Riera (2019).

arquebisbe, al seu torn, havia de jurar lleialtat al mateix rei mallorquí des d'un territori del rei d'Aragó. Aquesta situació absurda va portar a un bloqueig, en el qual els arquebisbes en aquells anys sistemàticament impediien i vetaven moltes iniciatives reials a Eivissa, tot intentant un reconeixement d'un senyoriu al marge dels poders del monarca (Escandell II 1995: 185).

Un document de 1355 (Maíz 2010: 70, i ARM AH 15 23r-23v) ens aclareix si, a pesar de tot, va existir l'aljama dels jueus d'Eivissa. En aquest document per dues vegades s'esmenta l'aljama d'Eivissa, i es fa referència a una aportació de 50 florins que va fer aquesta al rei Pere l'any 1355 per fer front a la revolta de Sardenya. Per posar-ho en perspectiva, el regne de Mallorca va aportar 45.750 lliures per a aquesta campanya (segons Cateura 2004: 211). Aquest document de 1355 ens dona diverses dades: la primera, l'aljama dels jueus d'Eivissa sembla ser que existia, encara que aquesta n'és l'única referència directa. A més, sembla que la d'aquest document no era una talla conjunta amb l'aljama de Mallorca (a diferència de les de 1338 i 1339 a Menorca). Per tant, es pot dir de nou que l'aljama

d'Eivissa no estava assimilada a la de Mallorca, a diferència de la de Menorca, que sí que ho estava.

Per últim, recordem que els jueus de Menorca varen contribuir l'any 1339 amb 36 lliures i 16 sous (sobre una contribució conjunta amb Mallorca de 1000 florins que, seguint Rosselló i Murillo era un 4'9% del total, és a dir, 49 florins). Si els jueus d'Eivissa contribuïren l'any 1355 amb 50 florins tal vegada no anaven demogràficament o econòmicament molt enrere dels de Menorca... És arriscat afirmar-ho sense tenir un llistat de noms, però és una xifra difícil d'assolir si no era una comunitat prou rica o tant nombrosa com la menorquina, on contribuïren disset famílies, de les quals una en destacava... A Eivissa tenim la dada que publicava Joan Marí Cardona al seu article (Marí 1995: 7), on ens diu que a Eivissa l'any 1335 «en Jacme Fortesa habitador de la illa en altre temps, havia aquí bo e gros patrimoni del qual havia fet hereu universal a son germà Guillem, de Mallorca, a condició que visqués en Iviça». Com en el cas de Menorca (Rosselló & Murillo 1990: 62), una o diverses fortunes familiars podien contribuir enormement a recaptar una quan-

Oficis diversos, exercits sobretot per jueus, segons una miniatura medieval.

titat com aquesta, i sembla que almenys un jueu que va viure a Eivissa va fer fortuna i es va enriquir prou a l'illa, tant com perquè la Universitat exigís que el seu hereu residís a Eivissa, extrem que la documentació no aclareix com es va resoldre.

L'enfrontament amb l'aljama de Mallorca

Fos com fos, al menys durant part del segle XIV, els jueus d'Eivissa, amb una aljama que funcionava al marge de l'aljama de Mallorca i Menorca, tenien també, possiblement, uns privilegis (si bé no tenien per què ser els mateixos), i eren subjectes una fiscalitat al rei independent dels altres. Així, en aquest context arribem a dos documents de la cancelleria de l'Arxiu de la Corona d'Aragó dels anys 1373 i 1383 (ACA, Cancelleria 1432, 133r, 12 de novembre de 1373 i Cancelleria 1446, 55r, 22 d'octubre de 1383). Tots dos tenen un punt en comú: tracten de resoldre friccions que es produïren entre les comunitats de jueus de Mallorca i d'Eivissa, motivades per la voluntat de la segona de posar-se a l'empara fiscal de la primera.

En el primer document s'esmenten un tal Aaró i *altres* jueus d'Eivissa, que eren obligats a pagar certa quantitat de diners, sense especificar-ne ni l'exactitud ni la causa. El rei mana al governador d'Eivissa, Guillem d'Orta, que la quantitat a pagar gaudeixi d'una exempció que havia estat concedida als jueus de l'aljama de Mallorca, tot i que sembla que aquests últims deien que la contribució conjunta no existia (i per tant, una vegada més, es comprova que els jueus eivissencs no estaven integrats dins la seva aljama, com sí que ho estaven els menorquins). Sembla clar que els jueus d'Eivissa buscaven una equiparació amb la poderosa aljama mallorquina per alleugerir el que havien de pagar, encara que fos a desgrat d'aquests últims.

El segon document, deu anys posterior, exposa un conflicte més greu però similar: des del 1380 els jueus d'Eivissa havien aconseguit que els jueus de Mallorca que visquessin almenys tres mesos a Eivissa, contribuïssin econòmicament a les dotze lliures anuals que els eivissencs estaven obligats a pagar, segurament per mantenir l'aljama amb els seus privilegis.

Possiblement calcularen que, com més fossin, menys haurien de pagar individualment, i que, per tant, alleugeririen la càrrega de dotze lliures que havien de pagar al rei, més les talles extraordinàries que es decretessin (no oblidem aquella de cinquanta florins de l'any 1355).

Per la part dels perjudicats s'esmenten expressament els noms d'Aaró Sulla, físic, i Samuel d'Osca, fill de Vital d'Osca, jueus habitants a la Ciutat de Mallorca. Aquests es trobaven en aquesta situació, amb un peu a cada illa, però s'escriu que n'hi havia d'altres. La seva situació quadra amb la impressió que té Maíz Chacón que molts jueus mallorquins usaven l'illa d'Eivissa com a base comercial (Maíz 2010: 69). És prou clar que els jueus mallorquins que es dedicaven al comerç tenien prou interessos per veure's obligats a passar-hi moltes setmanes o diversos mesos a l'any. Tal vegada s'allotjaven a l'alfòndec de la vila, o potser a casa d'altres jueus (poc probable si entre les dues comunitats regnava certa desconfiança). En qualsevol cas, els jueus d'Eivissa devien creure que aquestes llargues estances els donaven dret a demanar que aquells visitants fossin integrats econòmicament.

Tampoc no és descartable que la posició dels jueus d'Eivissa en aquesta segona meitat del segle XIV s'expliqui per la davallada de població provocada per les epidèmies i crisis alimentàries, no quantificades a Eivissa, però sí documentades (Escandell II 1995: 269). En una comunitat possiblement petita com la jueva d'Eivissa, unes poques morts haurien fet que les contribucions fossin més gravoses si no es reduïa el total a pagar. Això explicaria la posició dels jueus d'Eivissa, als qui els urgia ser més caps a contribuir per alleugerir la divisió de la càrrega de dotze lliures anuals.

Davant aquesta situació, tres anys més tard, des de l'aljama de Mallorca no varen callar, i varen al·legar que s'incorria en contradicció i perjudici del privilegi de 1254, aquell que deia que els jueus de l'aljama de Mallorca només contribuïrien per ells mateixos. El rei,

en conseqüència, va determinar que els jueus d'Eivissa no podien obligar econòmicament els seus correligionaris de Mallorca que anaven a Eivissa per comerciar i negociar, per molt temps que passassin a l'illa veïna. No és molt rellevant, però els jueus mallorquins devien tenir millors missers que els eivissencs.

Tots dos documents transmeten una idea molt clara: tot i que els jueus de les dues illes tinguessin tracte econòmic diferenciat, els eivissencs buscaven desesperadament vincular-se d'alguna forma als seus germans mallorquins. És a dir, allò que no va ser possible l'any 1319, ho varen intentar mitjançant la recerca d'algun tipus d'integració parcial (només en els aspectes que els interessaven), al 1373; o contràriament, buscant ampliar el seu nombre, encara que fos a desgrat dels individus que havien de materialitzar l'ampliació, forçant-los perquè la seva *residència fiscal* fos Eivissa. Davant aquestes operacions els jueus mallorquins recorren davant el propi rei i defensen els seus drets, i es desenten de les obligacions dels eivissencs, amb els quals no volien tenir res a veure i a qui consideraven jueus forasters, tant com ho pogués ser un jueu barceloní o un de saragossà. I és que darrere aquest conflicte hi ha dues comunitats difícilment equiparables, ja que els jueus eivissencs, si hem de considerar la seva aportació econòmica de dotze lliures anuals, eren uns nans polítics i econòmics en comparació amb els mallorquins, que varen poder resistir millor l'impacte de les crisis del segle XIV, precisament pel seu major pes demogràfic, econòmic i polític.

És curiós com en aquests dos documents no es parla mai de l'aljama com sí que es feia el 1355. En el primer document es refereix als jueus d'Eivissa sempre de forma parcial o individual, només mencionant els jueus implicats en el pagament, no el conjunt: *Aaron, judeum Euça, et alios etiam judeos dicte insule*. No podem parlar en aquest cas de la totalitat de la comunitat de jueus eivissencs. En canvi, als jueus mallorquins s'hi refereix global-

Lloc on el carrer dels Jueus de Vila desembocava al carrer de Sant Ciriàc, amb l'actual reixa i cartell informatiu.

ment per la denominació ja coneguda: *Aljame judeorum Maiorice*, la seva totalitat, l'aljama mallorquina. Però tal vegada aquesta diferenciació és cercada perquè fes referència només a un petit grup de deutors, no al conjunt...

És amb el segon document com aquesta comparació de terminologies dels grups pren valor, ja que aquest sí que parla dels jueus eivissencs com una col·lectivitat, que actuava com a grup per obtenir un profit econòmic mitjançant els jueus mallorquins que passaven llargues temporades a l'illa. Les formes que usa la Cancelleria per referir-se als jueus de Mallorca continuen sent *aljame judeorum civitatis Maiorice, dicte aljame et eius singularibus, pro parte dicte aljame*, i altres expressions similars, a no ser que es refereixi al petit grup de jueus itinerants que residien a Eivissa part de l'any.

En canvi, els jueus d'Eivissa mai reben el tractament col·lectiu d'aljama, talment com si els seus representants no poguessin identificar-se'n com a membres. Són, simple-

ment, *judeis habitantibus in insula Euice*, els jueus habitants d'Eivissa, i clarament es refereix a tots els jueus que tenien residència permanent a Eivissa, i no només a uns quants o una part d'ells. Per què no s'esmenta l'aljama per referir-se als jueus habitants d'Eivissa, com sí es feia el 1355? És que els jueus que esmenta actuaven a títol individual?

Seguim sense saber el nombre de jueus a Eivissa, tot i que és possible que fossin més del que es creia fins ara, arran dels cinquanta florins que, se suposava, eren capaços de recaptar. Però el que és segur és que constituïen una comunitat irrellevant dintre les comunitats jueves de la corona d'Aragó. Havien de tributar dotze lliures anuals, de ben cert a canvi d'alguns privilegis que desconecim i que els donaven carta d'existència. A què es dedicaven, quantes famílies eren, si tenien un espai que complís les funcions de sinagoga i a on era, són qüestions que encara s'hauran de resoldre.

Mentre les anteriors preguntes queden obertes, els dos documents

de l'Arxiu de la Corona d'Aragó els presenten com un grup petit, amb necessitat d'aconseguir millores econòmiques encara que fos a compte d'alguns jueus de l'aljama mallorquina. La imatge que ens queda d'ells al darrer terç del segle XIV és d'un grup dèbil i possiblement contret demogràficament, ofegat pels impostos i marginat, fins i tot entre els seus correligionaris. Semblaria que la seva fallida inclusió en l'aljama de Mallorca l'any 1319 els hagués condemnat a una major irrellevància com a grup pel que quedava de segle.

Documents

**ACA, Cancelleria 1432 133r,
Barcelona: 12 de novembre de 1373**

Petrus Dei Gratia Rex Aragonum etc. Ffidei nostro gerentivices Gubernatoris in insula Euice Guillelmo de Orta, donicello: salutem et gratiam. Dicimus et mandamus vobis expresse quantam exequutionem faciatis contra Aaron, judeum Euicæ, et alios etiam judeos dicte insule seu eorum, bona ratione penarum, in quibus inciderunt et de cetero incident, remissione per nos facta aliame judeorum maiorice, qua minus debite gaudere, conantur; non obsante cum de ipsius aljame collecta seu contribucione ut dicitur non existant. Datum Barchinone duodecima die Novembre anno a natum Domini millesimo CCC^oLXX^o tertio.

**ACA, Cancelleria 1446, 55r,
Montsó: 22 d'octubre de 1383**

Petrus Dei Gratia Rex Aragonum etc. Judeis habitantibus in insula Evicæ, gratiam suam: pro parte aliame judeorum civitatis maiorice fuit nobis expositum reverenter quod vos, vigore cuiusdam littere seu provisionis nostre, datum Barchinone XXI^a die julii anno a natum Domini millesimo CCC^oLXXX^a, in qua inter ceterea continentur quod quicumque judeus qui in dicta insula Euicæ per tres anni menses habitaverit, habeat contribuere XII° libras quas vos, ratione demande annualis nobis aut procuratori nostro reddituum dicte insule anno quolibet dare et solvere teneamini;

Dones jueves en una representació de l'Ha-gadà Daurada, text tradicional que és recitat durant el Péssa'h o Pasqua jueva (detall).

compellititis solvere et vobiscum contribuere, Aron Sullam fisicum, et Samuelem d'Oscha, filium Vitalis d'Oscha, et quosdam alios judeos habitatores dicte civitatis maiorice; in magnum dapnum ipsorum et preiudicium ac derogatione dicte aljame et cuiusdam privilegii per domine Jacobum, bone memorie Regem Aragonum, abuum nostrum, dicte aljame et eius singularibus facti et concessi datum apud olitum tertio ydus decembre anno domini millesimo CC^oLIII^o, per quod, inter alia, habetur quod dicta aljama et singulares ipsius non teneantur peytare vel gratiam aliquam dare simul cum aliquibus judeis Cathalonie vel Aragonum vel aliquorum aliorum locorum donacionis nostre seu quod peytent tam modo per se ipsos. Quare a nobis super hiis, pro parte dicte aljame, justicie remedio implorato, vobis dicimus et mandamus de certa scientia et expresse, quantum superius nominatos judeos et alios singulares ipsius aljame, non obstante quod ipsi multociens ad dictam insulam veniant et in ipsam causa mercandi vel alia negociandi moram trahant, dum eorum domicilium et habitationem in dicta Civitate Maiorice, foveant ad contribuendum vobiscum in dictis duodecim libas vel aliis peytis et omnibus vestris nullatenus compellatis nec compelli etiam faciatis vel sinatis. Cum non sit justum nec rationabile quod prefati judei habitatores Maiorice qui jam alia in multis diversis peytis et omnibus con-

tribuent cum aljama predicta habent vobiscum contribuere in vestris oneribus atque peytis. Datum in Montesono XXII^a die octobris anno a natum Domini millesimo CCC^oLXXX^o tertio.

Bibliografia

- CATEURA BENNASSER, Pau (2004). «La guerra de Cerdeña y las finanzas municipales. La deuda pública de Mallorca (1355)». *XVIII Congrès d'Història de la Corona d'Aragó*, València: Universitat de València, p. 209-224.
- ESCANDELL BONET, Bartolomé (1995). *Ibiza y Formentera en la Corona de Aragón. Tomo II (Siglos XIV-XVI)*. Palma: Lleonard Muntaner.
- FERRER ABARZUZA, Antoni (2002). *El llibre del Mostassaf d'Eivissa. La vila d'Eivissa a la baixa edat mitjana*. Eivissa: Mediterrània.
- MAÍZ CHACÓN, Jorge (2010). *Los judíos de Baleares en la Baja Edad Media. Economía y política*. A Coruña: Netbiblo: UNED.
- MARÍ CARDONA, Joan (1995) «Notícies de jueus a Eivissa». *Eivissa*, 26. Institut d'Estudis Eivissencs, p. 55-58.
- MARTÍN PARRILLA, Ángeles & RIERA ESCANDELL, Francisca (2019). «Sant Ciríac, tradició, història i arqueologia». *Creences i supersticions. XVIII jornades de cultura popular de les illes Pitiüses*. Eivissa: Federació de Colles de Ball i Cultura Popular d'Eivissa i Formentera, p. 163-192.
- PONS, Antonio (1984). *Los judíos del reino de Mallorca durante los siglos XIII y XIV. Volumen II*. Palma: Miquel Font, editor.
- RIERA SANS, Jaume & ROSSELLÓ I VAQUER, Ramon (1989). «Deutes fiscals dels jueus de Mallorca (1339)». *Calls, revista de l'Associació d'Estudiosos del Judaisme català*, 3. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Hebraics, p. 83-101.
- ROSSELLÓ I VAQUER, Ramon & MURILLO I TUDURÍ, Andreu (1990). *Els jueus dins la societat menorquina del segle XIV*. Palma: Institut d'Estudis Baleàrics: Institut Menorquí d'Estudis.
- SANTAMARÍA, Álvaro (1980). «Demografia de Mallorca. Análisis del morabatin de 1329». *Mayurqa*, 20. Palma: Universitat de les illes Balears, p.155-222.

JOAN PIÑA TORRES, LLICENCIAT
EN GEOGRAFIA I HISTÒRIA ■